

Axel Oxenstierna och regeringsformen 1634.

Den i förra häftet av Scandia (X, 1 ff.) införda uppsatsen om 1634 års regeringsform har uppkallat professor Nils Ahnlund till en kritik i Svenska Dagbladet för den 12 maj. Kritiken har getts rubriken: »En misslyckad omvärdering». Dess huvudpunkter ha sedan upprepats i Historisk tidskrift 1937 (s. 179 ff.).

Uppsatsen i Scandia hävdade emot tidigare uppfattning att Gustav Adolf icke, som Axel Oxenstierna uppger, kan ha godkänt den av honom avfattade regeringsformen. Gustav Adolf har heller aldrig underskrivit densamma. »I själva verket riktar sig regeringsformen både mot konungens höghet, rådets myndighet och ständernas rätt och frihet. Vad den tillgodoser är dess upphovsmans: Axel Oxenstiernas maktintressen» (37).

Professor Ahnlunds kritik kommer i det följande att bemötas. Hans framställning i Svenska Dagbladet är lagd till grund¹.

1.

Professor Ahnlund gör till en början gällande att den historiografiska bakgrunden till min framställning är »feltecknad, delvis missuppfattad». Jag hade grupperat de tidigare forskarna på två linjer (1 ff.). Till den första fördes de som i regeringsformen se ett Gustav Adolfs och Axel Oxenstiernas verk »med konungens makt och ständernas rättigheter oförkränkta». Till den andra de som hävda att regeringsformen på flera punkter vänder sig både mot ständer och kungamakt. Om den första linjen sades att den »leder tillbaka till Geijer och äldre svensk historieforskning» (1). Enligt professor Ahnlund befinner sig emellertid Geijer »klarligen på en annan flygel än den där författaren vill placera honom». Här skall felteckningen och missuppfattningen ligga. Men fråga är inte om Geijers uppfattning, endast om vilken linje som leder tillbaka till honom. Och skall han placeras på någon linje kan

¹ Denna citeras utan särskild hänvisning, uppsatsen i Scandia med sidangivning inom parentes. Axel Oxenstiernas skrifter och brevvevling citeras AOSB.

det icke ske på den av professor Ahnlund föreslagna. Detta framgår med all tydlighet av Geijers huvudarbete »Svenska folkets historia». Senare, under inflytande av sina nya, liberalt adelsfientliga åsikter fäste han sig visserligen vid att 1634 års regeringsform inkräktat på kungens och ständernas makt. Men fortfarande bevarade han sin forna uppfattning i den utsträckning att han kunde konstatera: »Ett står fast: Gustav Adolf har ingenting velat uppoffra av tronens rättigheter»¹.

2.

I det följande upptar professor Ahnlund frågan om tidpunkten för regeringsformens tillkomst. Han förlägger denna till Gustav Adolfs livstid.

Som stöd härför anför professor Ahnlund först och främst Axel Oxenstiernas egen uppgift: att han författat regeringsformen under sin guvernörstid i Preussen 1629—1631 och vid sin avresa medfört konceptet till konungen i Tyskland. Men denna uppgift är naturligtvis otillräcklig som bevis; professor Ahnlund inser det tydligen själv då han tillägger: »för så vitt det alltjämt är tillåtet att skänka tilltro till hans egna ord». Nästa led i hans bevisföring blir därför att genom »en logisk interpretation» av ett kungens brev till kanslern få fram »hur regeringsformen sysselsatt Gustav Adolfs tankar». Kungen skriver från Würzburg 1631 att han har svårt att beställa »våra egna rikssaker och de kvarter som efter oss bliva på ryggen», när han nu kommit så långt upp i landet. Då han kanske ej så snart får tillfälle att återvända hem, ber han kanslern komma för att rådslå »både om landsens regering såväl som andra consilier»². Detta: att Gustav Adolf vill träffa anstalter både för hemlandet och de besatta kvarteren i norra Tyskland är helt naturligt. Men man måste onekligen förvåna sig över den interpretation som här får fram en regeringsform. Det är detta professor Ahnlund får fram. Lika gärna skulle man kunna utläsa vad som helst, endast det anginge »landens regering».

Professor Ahnlund för i det följande andra argument i marken för regeringsformens tillkomst under Gustav Adolfs tid. Först regeringsformens vidlyftiga bestämmelser för konungs frånvaro och sjukdom: dessa skola ej gå »rätt väl samman med en förmyndarregerings perspektiv». Men därför att Gustav Adolfs långa

¹ Geijer: Om vår tids inre samhällsförhållanden; utg. av S. J. Boethius 1903, s. 58.

² AOSB II: 1 s. 748.

frånvaro från hemlandet fäst Axel Oxenstiernas uppmärksamhet på nödvändigheten att träffa bestämmelser som dessa, behöva de ju icke vara samtidigt med vad som föranlett dem. — Professor Ahnlund har även fäst sig vid att »de i själva ingressen till regeringsformen förekommande orden om regentens omyndige år saknades på motsvarande ställe i det utkast, som Oxenstierna den 5 december 1632 från Erfurt kunde vidarebefordra till Sverige. Där talades om konungens 'liv och död, närvaro och frånvaro, helbregda och sjukdom' — icke om de omyndiga åren». Enbart detta skulle »resa hinder, om man vill belasta rikskanslern med misstanken att ha givit gestalt åt regeringsformen först *efter* Gustav Adolfs bortgång». Vad här saknas är fullkomligt betydelselöst, eftersom utkastet längre fram i flera punkter lämnar vidlyftiga föreskrifter för konungs omyndighet. — Det är vidare professor Ahnlunds åsikt att Axel Oxenstierna under den arbetsfyllda tiden mellan den 14 november¹ och den 5 december icke kan ha hunnit skapa »den dryga regeringsformen med allt vad därtill hör, också av nya uppslag (inrättandet av Göta hovrätt m. m.)». Argumentet är svagt: större delen av det organisatoriska i regeringsformen återgår till uppslag från Gustav Adolfs tid. Sålunda är Göta hovrätt helt enkelt organiserad efter mönster av de redan existerande hovrätterna. — Till sist åberopar professor Ahnlund för utkastets datering även »vattenstämplarnas bevisande utslag» (HT 180). Naturligtvis äro dessa stämplat i ett fall som detta avgörande endast för papperets, icke för textens tillkomst.

Professor Ahnlund har som synes ej kunnat leda i bevis att regeringsformen tillkommit under Gustav Adolfs tid. Men även om så skett hade det intet betytt för min framställning. Ty av regeringsformens tillkomst under kungens livstid följer icke att han godkänt densamma. Det är detta det är fråga om och som är det väsentliga. Däremot möter det för min uppfattning intet hinder att Axel Oxenstierna arbetat på regeringsformen även före Gustav Adolfs död. Han kan vidare mycket väl ha överlagt med kungen om en regeringsform: ett ofullbordat utkast till en sådan är efter innehållet att döma att datera till tiden före kungens död (12). Men regeringsformen sådan den blev kan Axel Oxenstierna aldrig ha fått Gustav Adolf att godkänna.

Vad regeringsformens tillkomst beträffar kan med säkerhet endast konstateras, att den icke finnes omtalad i Gustav Adolfs livstid utan först dyker upp efter hans död med Axel Oxenstierna som enda källa för uppgiften att kungen godkänt densamma.

¹ Varför detta datum? Redan den 12 november är kanslern underrettad om Gustav Adolfs död. Se AOSB I: 7 s. 636 ff.

3.

Min åsikt att Gustav Adolf ej kan ha godkänt regeringsformen grundade sig främst på dess innehåll. Professor Ahnlund tar också i sin kritik sikte på några av de partier i regeringsformen som jag funnit vara riktade mot kungamakten.

Till att börja med söker han rubba själva grundvalen för min bevisföring. Jag skulle begått det metodiska felet att i stället för kanslerns ursprungliga utkast »som beviskälla för Axel Oxenstiernas intentioner och inventioner 1632» använda den definitiva redaktion, vilken ett par år senare efter en del nya inflytelser och brytningar stadfästes av ständerna. Detta vore mycket riktigt ett allvarligt metodiskt fel, men endast under förutsättning att det finns skillnader mellan utkastet och den slutliga regeringsformen, vilka rasera min bevisföring. Men existera sådana? I uppsatsen framhölls allmänt: »Kanslerns förslag godtogs med ytterst få ändringar som regeringsform, varför ej här någon åtskillnad behöver göras» (10, not 1)¹. Denna uppfattning är i själva verket ej någon annan än den professor Ahnlund själv gjort sig till talesman för i sin riksdagshistoria. »Den successiva omarbetningen berörde icke», säger han, »bortsett från några periferiska punkter, bestämmelser av rent konstitutionell art och skall därför här lämnas åsido»². Det verkar egendomligt att professor Ahnlund nu för fram det periferiska såsom något centralt.

För det första skulle enligt professor Ahnlund bestämmelsen om regeringsformens evärdlighet ej förefinnas i utkastet³. Men i dettas ingress heter det: Många olyckor ha tidigare uppkommit emedan regeringen vid konungens frånfälle »ej har varit i en viss form författad» utan stått och fallit med hans egna krafter. För att därför »allting så på alla händelser författa att regementet vid konungens liv och död, närvaro och frånvaro, helbregda och sjukdom . . . *alltid* svarar sig självt och har sin gång och tid» har Gustav Adolf »låt it författa en ordning och stadga som skall *härefter* hållas och i akt tagas». När i regeringsformen av annan hand än kanslerns tillagts ordet evärdligen, »som skall *härefter* evärdligen hållas», kan detta blott anses vara ett skärpt förtydligande av den tidigare tankegången. Att så är framgår även av

¹ Att överhuvud den definitiva regeringsformen lagts till grund beror på att det inte endast gällt »kanslerns intentioner och inventioner 1632», utan även hur man senare handskats med den som man föregav av konungen auktoriserade regeringsformen.

² N. Ahnlund: Sveriges riksdag I: 3 s. 189.

³ Utkastet citeras efter AOSB I:1 s. 254 ff.; regeringsformen efter E. Hildebrand: Sveriges regeringsformer 1634—1809, s. 1 ff.

det brev med vilket Axel Oxenstierna hemsände regeringsformen. Det såges här ha varit Gustav Adolfs avsikt att styra riket genom de fem kollegierna »närvarande eller frånvarande, levande eller död, så att riket *under en klok konung* kunde väl förestås och *en fåvitsk konung* icke strax kastat omkull»¹. Man kan omöjligt misstaga sig på den evärdliga innebörden. Eller menar verkligen professor Ahnlund, att detta om en klok konung och en fåvitsk konung skulle avse endast ställningen vid Gustav Adolfs död? Det är i övrigt belysande att marsken under diskussionen på riddarhuset 1634 använde samma argument till försvar för regeringsformens evärdlighet som Axel Oxenstierna två år tidigare: »särdeles där en illviljande konung komme, att det då vore en lag»².

Att professor Ahnlund ej kan finna utkastet evärdligt beror tydligen på att han vill fritaga åtminstone detta från vad han kallar mina »deduktioner s. 21». Jag hade nämligen funnit det faktum, att styrelsen vid konungs frånvaro, sjukdom och omyn-dighet enligt den evärdliga regeringsformen för framtiden skall föras av de fem höga ämbetsmännen med förbigående av den eventuella kungliga familjen, vara i hög grad belysande för rege-ringsformens antimonarkiska tendens. Uttrycket evärdlig må fin-nas eller icke — utkastet är till hela sin tankegång evärdligt. Med detta följer ifrågasvarande deduktioners riktighet. Den antimonar-kiska tendensen kan ej ifrågasättas.

Professor Ahnlund finner numera vidare att »den ursprung-liga par. 40 om rättegång mot högre ämbetsmän och regerings-medlemmar, på ett djupgående sätt avviker från den motsvarande par. 41 av 1634 genom att tillerkänna just konungen en härvid avgörande roll: han allena bestämmer, huruvida brottet må för-anleda rättegång, i vilket fall den skyldige svarar inför konung och råd, helst om saken går på ära och liv, och vad där slutes have ingen rätt att kvälja». Referatet är missvisande. Jag av-trycker bägge paragraferna bredvid varandra:

Utkastet.

Men finnes ett helt collegium eller och en av de höga 5 ämbeten brottslig, så stånde till Konungen allena, om han vill med ord eller förmaning näpsan, eller saken låta komma för rätta. Och där brottet

Regeringsformen.

Men finnes ett helt collegium eller och en av de höga fem ämbeten brottslig, så stånde till konungen allena, om han vill med ord eller förmaning näpsan eller saken låta komma för rätta. Och där brottet

¹ AOSB I: 7 s. 704.

² SRAP II s. 91.

så grovt är, att det med rätten hjälpas måste, såsom särdeles där det heder, ära, liv och leverne angår, då stånde dessa till rätta inför Konungen och Riksens Råd, och vad där slutes, det have ingen rätt att kvälja.

så grovt är att det med rätten hjälpas måste, och dock icke liv eller ära angår, då stånde dessa till rätta inför konungen och riksens råd, och vad där slutes, det have ingen rätt att kvälja. Men vid konungens död eller omyndiga år eller där saken går liv och ära an, då hålles en sådan rättegång däröver, som i den 9-de punkten förmält är.

Som vi se förekommer denna passus om konungens avgörande roll ej blott i utkastet utan även i regeringsformen. Skillnaden mellan de bägge paragraferna gäller något annat. Regeringsformen tillfogar nämligen att »vid kungens död och omyndiga år eller där saken går liv och ära an» skall rättegången hållas inför den i par. 9 — motsvarande utkastets par. 8 — inrättade domstolen. I det förra fallet, vid konungens död eller omyndighet, blir det ingen större skillnad mellan utkastet och regeringsformen, ty enligt utkastet skulle domen då tydligen fällas av regeringen — konungens ställföreträdare — och rådet, enligt regeringsformen av ovannämnda domstol, bestående av rådet och ämbetsmannorganisationens spetsar överhuvud (16 ff.). I det senare fallet »där saken går liv och ära an», föreligger däremot en skillnad. Men denna är icke av någon verkligt djupgående natur. Den »konungens avgörande roll», som professor Ahnlund med orätt trott sig finna endast i utkastet, är i realiteten ganska betydelselös. Även enligt utkastet inskränkes nämligen konungens maktutövning i hög grad så snart det gäller rättegång, i vilket fall han dömer tillsammans med rådet. I själva verket torde hela den »djupgående» avvikelser mellan utkastet och den slutliga regeringsformen i denna punkt närmast vara att fatta såsom en rättelse av en inkonsekvens i utkastet. Dess 8-de paragraf — regeringsformens 9-de — hade nämligen redan överlämnat utomordentliga brott av personer i »hög condition» åt den speciella domstolen. I uniformitet härmed hänskjuter nu regeringsformen rättegång över helt kollegium eller en av de fem höga ämbetsmännen i saker som »gå liv och ära an» till samma domstol.

Detta var de fall¹ där skillnaden mellan utkastet och rege-

¹ Som tredje fall av skillnaden mellan utkastet och regeringsformen upp- tar professor Ahnlund par. 41 om ämbetsmännens löner. Detta är oegentligt, då det här ej kan vara fråga om den obetydliga skillnaden mellan utkastet

ringsformen skulle »stämpla högst anspråksfulla partier av bevisningen som intetsägande fyllnadsgods» och »överkorsa hela sidor i argumenteringen för kanslerns antimonarkiska strävan». Vi ha funnit att en sådan skillnad ej existerar, och att de anspråksfulla partierna av bevisningen inte rubbats.

4.

I det följande upptar professor Ahnlund frågan om pfalzgrevens och änkedrottningens uteslutande ur förmyndarregeringen.

Detta uteslutande är enligt min åsikt ett ingrepp mot kungahuset och kan ej ha skett med Gustav Adolfs gillande (20). Professor Ahnlund invänder att vad pfalzgreven beträffar inga som helst indicier finnas för att kungen skulle velat tilldela honom en ledande ställning efter sin död (HT 180). Men det faktum att pfalzgreven under Gustav Adolfs senare år »fått sig ombetrodd, utom ett slags kontroll över det hela, värden av de viktigaste förvaltningsgrenarna, finanserna och krigsväsendet»¹ talar tydligt för att kungen ansett honom väl skickad för dessa höga ämbeten; och intet indicerar att han icke också velat bibehålla honom i hans ställning även efter sin död. — Beträffande Gustav Adolfs gemål påpekade jag att uppfattningen om hennes regeringsoduglighet går tillbaka på uttalanden av de mot henne fiendliga rådsaristokratiska kretsarna (20). Häremot framhåller professor Ahnlund att Kristina prisat faderns klokhet, då han undandragit modern varje del i styrelsen. Men skall Kristina anföras som sanningsvittne, så har hon också sagt, att Axel Oxenstierna i regeringsformen tillagt mycket av sitt eget och att kungen kanske aldrig sett ett ord därav². Vidare anför professor Ahnlund ett

och regeringsformen, utan om den mellan utkastet sådant det hemsändes och sådant det förelades ständerna efter en senare omarbetning av kanslern. Det är framför allt denna kanslerns senare redaktion — för ämbetsmännen så ofördelaktig att den i regeringsformen måst mildras — som jag använt som bevis på hans inställning emot dem (27 ff.). Professor Ahnlund vill emellertid göra gällande att den ursprungliga formuleringen »utesluter tillvitelser av denna art». Men denna ursprungliga formulering — även den föga tillmötesgående — är så knapphändig att man har rätt att fråga sig, om ej den egentliga innebörden kommer fram först senare.

¹ Odhner: Sveriges inre historia under drottning Christinas förmyndare, 1865, s. 13.

² Arckenholz: Memoires concernant Christine, III s. 36 o. Tham: Bidrag till svenska riksdagsordningarnas och regeringsformernas historia, I s. 82.

brev av Gustav Adolf, där han med tanke på sin bortgång åt Axel Oxenstierna anförtror sin gemål och dotter, »modern rådlös och dottern övermaga jungfru, eländige om de få råda, och i fara om andra över dem råda få». Vad här möter är intet annat än tidens vanliga uppfattning av kvinnan som rådlös varelse. Och hur har Axel Oxenstierna uppfyllt detta Gustav Adolfs förtroende? Han har gjort just vad kungen sagt sig frukta: satt andra, de fem höga ämbetsmännen, att råda över Gustav Adolfs gemål och hans dotter.

5.

Professor Ahnlunds hittillsvarande anmärkningar ha huvudsakligen gällt frågan om Gustav Adolfs delaktighet i regeringsformen. Det sista avsnittet av hans kritik riktar sig mot min åsikt att Axel Oxenstierna vid regeringsformens avfattande ej varit fri från hänsyn till den personliga maktställning han skulle kunna uppnå genom densamma. Regeringsformen tillgodoser ofrånkomligt framför allt de fem höga ämbetsmännens makt och inflytande. Dess huvudändamål säges vara att de skola övertaga regeringen. Dessa ämbetsmän voro vid tiden för regeringsformens avfattande alla utom en besläktade eller i nära släktskapsförbindelse med Axel Oxenstierna. Han måste förstätt att han i en sådan regering skulle bli den ledande, vilket ej kan ha varit utan betydelse för regeringsformens avfattande. Jag framhöll också som belysande att sedan pfalzgreven bortmanövrerats från befattningen med finanserna och drotsen dött på våren 1633, rådet 1634 utsåg Axel Oxenstiernas broder och hans kusin till innehavare av de två ledigblivna platserna. Härvid understöddes Axel Oxenstierna framför allt av de rådsherrar med vilka han efter Gustav Adolfs död under hänvisning till dennes intentioner utökade det decimerade rådet. Han kunde nu behärska den regering som med full kunglig myndighet skulle föra styrelsen under Kristinas minderårighet (36).

Professor Ahnlund invänder här för det första, att även om valet av ovannämnda rådsherrar först kungjorts efter Gustav Adolfs död, det »utan minsta tvivel träffats av honom, icke av kanslern». Källäget är här detsamma som för frågan om kungens delaktighet i regeringsformen: Axel Oxenstierna enda källa och part i saken. Professor Ahnlund finner vidare att endast en minoritet av de nykomna rådsherrarna, 3 av 7 närvarande, röstade i »avsikt att trygga en övervikt för Oxenstiernorna i regeringen». Detta är skevt och oriktigt. Striden stod framför allt om drotsämbetet (35 ff.). Axel Oxenstiernas anhängare röstade här på hans broder Gabriel Gustavsson, hans motståndare på honom

själ, detta tydligen i syfte att sedan bemäktiga sig det i så fall lediga kanslersämbetet, om vilket striden då skulle fortsätta. Gabriel Gustavsson segrade. Han erhöll 10 röster, och av dessa kommo de 5 från de 7 närvarande nya rådsherrarna. Härigenom fick Axel Oxenstierna övervikten i regeringen — själv förblev han kansler och marsk var hans trogne vän, broderns svåger Jakob de la Gardie. Skattmästarvalet var ej av samma betydelse och följaktligen ej heller så partibetonat. För Axel Oxenstierna var det tydligen likgiltigt om hans kusin Gabriel Bengtsson eller Klas Fleming blev vald — han hade ställt sin röst alternativt på bägge¹. Både hans broder och hans svärson Gustav Horn röstade på Klas Fleming. Under sådana omständigheter är det inte underligt att nu endast 3 av de 7 nya rådsherrarna gävo sin röst åt Gabriel Bengtsson. Vad som är av vikt är att de till $\frac{5}{7}$ vid det betydelsefulla drottsvalet slöto upp på Axel Oxenstiernas linje. Professor Ahnlund lär inte kunna komma ifrån, att Axel Oxenstierna gjorde ett mycket lyckligt val, då han i Gustav Adolfs namn insatte just dessa personer i rådet.

För det andra anser professor Ahnlund det »direkt felaktigt» att kanslern efter de två riksämbetenas besättande kunde behärska regeringen. Han hänvisar till »den politiska förtroendekrisen 1635». Argumentet är icke träffande. Det var här knappast en kris mellan kanslern och regeringen — marskens vrede över den hårda kritiken av stilleståndet med Polen 1635 var lika lättförståelig som kortvarig — utan snarare mellan kanslern och vissa råds-kretsar. Att detta kom att influera på kanslerns förbindelser med hemlandet berodde på att rådet under hans frånvaro i strid mot regeringsformen lyckats bibehålla sin ställning vid sidan av regeringen².

För det tredje finner professor Ahnlund att jag överdriver »de personliga motsättningarna inom de styrande svenska kretsarna vid denna tid». Han påpekar att kanslerns »motståndare eller rättare opponent Per Banér är väl inom rådet den som från första stund ivrigast tar sig an regeringsformen». Likaså Karl Karlsson Gyllenhielm, enligt mig den ende opålitlige i regeringen. Det är här att framhålla att bägge dessa, emot regeringsformen inskräpte att förmyndarstyrelsen skulle föras med råds råde (33). Att de togo sig an den berodde därpå att den trots allt i många hänseenden var fördelaktig för dem och i varje fall att föredraga framför den eventualitet biskoparna ställde i utsikt. Dessa hade hänvisat till förmyndarregeringen för Gustav Adolf (32). I denna

¹ HT 1911 s. 32 ff.

² Odhner: a. a. s. 52 o. 67.

skulle änkedrottningen och en arvfurste deltaga — ett föga behagligt perspektiv.

Professor Ahnlunds kritik utmynnar i ett konstaterande av att ingenting står kvar av mina teorier¹, att jag på ett »vårdslöst och omoget sätt missbrukat ett magistralt historiskt ämne». Avslutande säges: »L'histoire est un genre propre à la maturité des ans». Jag skall ej uppehålla mig vid dessa omdömen. Deras rätta art torde vara tillräckligt klarlagd efter bemötandet av den kritik som presterats av en forskare i otvivelaktig besittning av »la maturité des ans».

Man behöver emellertid icke länge söka efter förklaringen till arten av professor Ahnlunds kritik. Den står i tydligt samband med den aprioriska bild han gjort sig av Axel Oxenstierna. Denna bild har fått utgöra kriteriet på att min inställning är oriktig. Professor Ahnlund kan ej förlika sig med min »uppfattning av den store rikskanslerns politiska karaktär». Han rubricerar den som »ren karikatyr». I stället tecknar han bilden av den »verkliga, historiske Axel Oxenstierna»: mannen utan svek och personlig maktlystnad, Gustav Adolfs trogne vän. Men en teckning sådan som denna förbiser det faktum att Gustav Adolf och Axel Oxenstierna representera från varandra vitt skilda åskådningar, det autokratiska kungadömet och den konstitutionella rådsaristokratiens. Teckningen står ej att förlika med bilden av den Axel

¹ För fullständighetens skull må även upptagas det exempel professor Ahnlund i HT (179) anför på min »bristande kunskap om till ämnet hörande fakta». I min uppsats diskuterades de punkter i regeringsformen, där enligt en äldre uppfattning den personliga kungaviljan fått genombryta systemet (15). Först bestämmelsen, att man från hovrätts dom kan vädja till kungen och »ordentligen söka revision». Härom sades: »Detta är otvivelaktigt ett viktigt förbehåll. Men hur det skall förfaras vid en dylik resning i målet nämnes ej». Professor Ahnlund anmärker: »Författaren synes icke ha insett, att den kungliga revisionen av hovrätternas domar dock var ordnad före regeringsformen, senast genom 1630 års regeringsinstruktion». Men denna instruktion bestämmer endast hur »Riksens Råd sig i K. M:ts fråvaro rätta och sakerna dirigera skole» (SRP I s. XLI). Det måste därför ifrågasättas om den kan anses gälla även efter Gustav Adolfs död. Regeringsformens ord: »ordentligen söka revision» skulle emellertid kunna tyda på en efter denna instruktion utbildad praxis. I själva verket vore detta synnerligen fördelaktigt för min uppfattning. Instruktionen överlämnar nämligen revisionen åt rådet; kungen får ej något med den att skaffa (SRP I s. XLV). Därmed bortelimineras i detta fall den personliga kungaviljans förmåga att genombryta systemet.

Oxenstierna som 1611 helt kringskar Gustav Adolfs kungamakt. Ej heller har den några beröringspunkter med den Axel Oxenstierna som 1632—1634 med hjälp av den i Gustav Adolfs namn utfärdade regeringsformen medvetet och bestämt banade sig väg till maktens centrum. Professor Ahnlund har med sin uppfattning av Axel Oxenstierna hamnat i det blodfattiga äreminnet.

Sven Nilsson.
